

Lausunto Tampereen teatterimuseon Tampereen kaupungin kirjaamoon jättämään projektihakemukseen digitaalisen teatterimuseon perustamiseksi

Taustaa

Tampereen teatterimuseohanke virisi alkujaan 1950-luvun lopulla, mutta käytännössä sen toiminta lakkasi vuosikymmenien ajaksi jo 1960-luvulla. Yksi syy tähän oli Helsingissä vuonna 1962 toimintansa aloittanut Teatterimuseo, joka on tällä hetkellä esittävien taiteiden valtakunnallinen vastuumuseo. Se ylläpitää yllä suomalaisen teatteritaiteen kansallista kokoelmaa ja keskittyy ammatillisen teatteritoiminnan tallentamiseen, tutkimukseen ja esittämiseen. Museo kuuluu Opetus- ja kulttuuriministeriön VOS-järjestelmän piiriin.

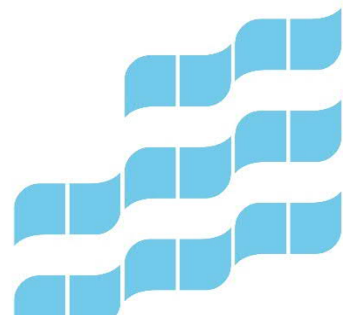
Eläkkeellä olevien tamperelaisten teatterintekijöiden Eino-klubi alkoi viritellä paikallista teatterimuseohanketta uudelleen 2010-luvun alussa ja sitä ajamaan perustettiin vuonna 2016 Tampereen Teatterimuseo -yhdistys. Kivijalkamuseon perustamisajatuksesta on luovuttu ja nyt yhdistyksen tavoitteena on digitaalisen/virtuaalisen museotoiminnan käynnistäminen verkossa. Hankkeen verkkosivusto on avattu tammikuussa 2022.

Museaalisen toiminnan kriteerit

Museo on muistiorganisaatio, jonka toimintaa säätelee museolaki (314/2019). Museo tallentaa ja säilyttää aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä, harjoittaa tutkimusta, opetusta, tiedonvälitystä sekä harjoittaa näyttely- ja julkaisutoimintaa. Laki määrittelee kriteerit, jotka julkista rahoitusta nauttivan museon tulee täyttää. Laki ei ota kantaa museon toiminta-alustaan, perinteinen vai digitaalinen, vaan se asettaa toiminnalle raamit, jotka ovat:

- a. museon toimintaa ohjaavat säännöt, joissa sen vastualue on määritelty.
- b. museolla on kokoelma ja kokoelmatoimintaa ohjaa kokoelmapoliittinen ohjelma – mitä ja miten tallennetaan.
- c. kokoelman säilyminen on turvattu museokokoelmana myös museon lopettaessa toimintansa.
- d. museolla on päätoiminen johtaja, jolla on ylempi korkeakoulututkinto, tarvittava johtamistaito ja riittävä perehtyneisyys museon toimialaan.
- e. museolla on vähintään kaksi päätoimisessa palvelusuhteessa työskentelevää museoalan asiantuntijaa.
- f. museolla on monivuotinen tavoitteita, toimintaa ja taloutta koskeva suunnitelma.

Tampereen digitaalinen teatterimuseo -hanke tallentaa tamperelaisiin teattereiden audiovisuaalista ja visuaalista kulttuuriperintöä ja kerryttää siten pääasiassa sähkösyntyistä kokoelmaa. Jonkin verran talletettuna on myös aineellista kulttuuriperintöä. Museohankkeella ei ole sen toimintaa ohjaavia sääntöjä, eikä kokoelmien kartuntaa ohjaavaa kokoelmapoliittikkaa. Sillä ei ole johtajaa, museoammatillista henkilökuntaa eikä monivuotista toimintasuunnitelmaa. Aineiston kartunta on sattumanvaraista: kaikki vähänkään aiheeseen liittyvät artefaktit, valokuvat ja av-materiaali tallennetaan. Materiaali on luettelomatta, ja tiedot hankkeen aktiivien muistin tai muistiinpanojen varassa. Jos yhdistyksen toiminta hiipuu tai se jopa lakkaa, esineiden konteksti- ym. tiedot katoavat ja kokoelma jää vaille loppusijoituspaikkaa. Hankkeen museokonsepti on suppea ja vanhentunut: aineiston keruu painottuu menneisyyden ilmiöihin, mikä ei enää

pitkään aikaan ole vastannut modernin museon toimintatapaa, jossa nykydokumentoinnin merkitys kasvaa. Hankkeessa on mukana ainoastaan konkareita, ei nykyteatterin aktiivisia tekijöitä. Tampereen digitaalinen teatterimuseo -hanke onkin tämän perusteella rinnastettavissa harrastuspohjalla ja vapaaehtoisvoimin ylläpidettyihin kotiseutumuseoihin.

Talous

Museolaki asettaa julkisin varoin tuetun museon taloudelliselle toiminnalle seuraavat kriteerit:

- a. museon toiminnalle on taloudelliset edellytykset
- b. museolla on monivuotinen tavoitteita, toimintaa ja taloutta koskeva suunnitelma
- c. museota ei ylläpidetä taloudellisen voiton tavoittelemiseksi

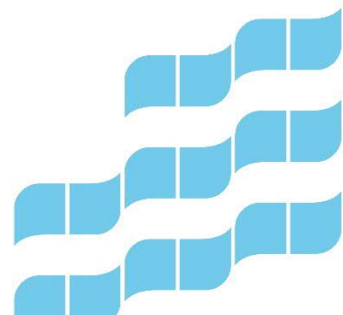
Tampereen digitaalinen teatterimuseo ei toistaiseksi ole voittoa tavoitteleva hanke, mutta se ilmoittaa tulevaisuudessa perivänsä joistain palveluistaan maksun. Museolla ei ole monivuotista tavoitteita, toimintaa ja taloutta koskevaa suunnitelmaa. Hakemukseen liitetty toiminnan kuvaus ei sellainen ole. Se on tähän tarkoitukseen liian epämääräinen. Museon taloudelliset edellytykset toimia laissa määritellyllä tavalla ovat heikot ja projektirahoituksessa esitetty kolmivuotinen talousarvio on alimitoitettu ja laadittu vailla asiantuntemusta. Museon toiminnan kuvaus ja talousarvio eivät vastaan toisiaan. Huomio kiinnittyy moniin puutteisiin: kululajit ovat epämääräisiä ja talousarvioista on kaksi keskenään ristiriitaista versiota. 3D-termiä ei ole määritelty. Se voi olla mitä tahansa. Palkoiksi on merkitty vain könttäsomma 12 000 + 41 000. Mistä palkkaa maksetaan, omille vai vieraille? Mistä sivukulut kertyvät? Esimerkiksi tekijänoikeuskorvauksille ei ole varattu rahaa lainkaan, mitkä teatteritaidetta tallennettaessa ja esittäessä saattavat kohota huomattaviinkin summiin.

Todellisiin kustannuksiin perustuva budjetti on läpinäkyvä ja jo sitä tarkasteltaessa toiminnasta piirtyy selkeä kuva. Läpinäkyvyys (selkeät kululajit ja todellisuuteen pohjaavat summat) on myös ehdoton edellytys, jotta hankkeelle voitaisiin harkita julkista tukea. Tämä periaate on tärkeä esimerkiksi myönnettäessä yhdistyksille Tampereen kaupungin toiminta-avustuksia. Kuntalaisten tasavertainen kohtelu ei toteudu, jos läpinäkyvyyden periaatteesta Tampereen digitaalisen teatterimuseon tapauksessa lipsutaan. Esimerkkinä mainittakoon, että Tampereen teatterimuseoyhdistys on kirjannut tuloihinsa vuodelle 2022 Tampereen kaupungin myöntämän toiminta-avustuksen, jota se kuitenkin ei ole edes hakenut.

Näyttelyt, tutkimus, opetus

Museolaki määrittelee, että julkista rahoitusta saavan museon tulee harjoittaa tehtäväalueeseensa liittyvää tutkimusta, opetusta, tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa (Museolaki 887/2005).

Hakemukseen liitetty toiminnan kuvaus ei lainkaan viittaa tutkimukseen, opetukseen tai näyttely-julkaisutoimintaan. Tasokas näyttelytoiminta edellyttää tutkimustyötä ja siihen koulutettua henkilökuntaa. Nyt toiminnassa on mukana vain kokemusasiantuntijoita ja subtranssiosaajia. Toimintaa ohjaamaan tarvitaan strategia, jota hankkeella ei ole. Fyysistä museokäyntiä diginäyttely ei koskaan vastaa, vaikka sen voisi ajatella olevan paremmin saavutettavissa ja vetävän puoleensa laajoja yleisöjä. Verkossa katsojien ajasta kilpailevat myös elokuvat, tv-sarjat ja laadukkaat dokumentit. Diginäyttelyä pitää myös jatkuvasti päivittää, laajentaa ja kehittää, jotta asiakas kävisi toisenkin kerran. Yksinkertaisimmillaan digimuseo on jonkin fyysisen näyttelyn 360-tallenne, johon resurssien sallimissa rajoissa voidaan lisätä 3D-kuvauksia, tekstejä, videoita ja valokuvia

(huom. tekijänoikeuskorvaukset). Tämän vastakohtana ovat metaversumissa toimivat, pelilliset näyttelyt, joissa näyttelykävijä pääsee osaksi tapahtumia. Diginäyttelyn on oltava viihdyttävä, aktiivinen ja vuorovaikutteinen, muuten se katoaa muuhun tarjontaan bittiavaruuteen, eikä sitä löydetä.

Hanke itse määrittelee digitaalisen teatterimuseon suurimmaksi asiakasryhmäksi seniorit, joiden digitaidot ovat rajoittuneita. Näin varmasti onkin. Nyt museotoiminnassa ei ole mukana ketään, jolla löytyisi tarvittavaa ymmärrystä, näkemystä ja taitoa digitaalisen museokokonaisuuden laatimiseen, jatkuvaan ylläpitoon ja kehittämiseen ja se näkyy myös hakemukseen liitetystä toiminnan kuvauksesta. Digitaalinen maailma näyttää olevan on hankkeen aktiiveille hyvin vieras.

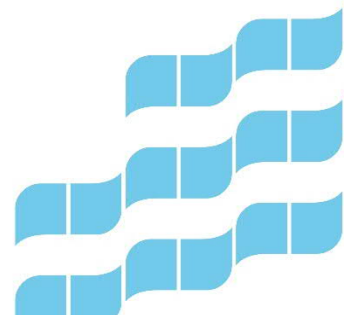
Markkinointi, elinvoima ja vetovoima

Paikallisen teatterimuseon ideaa testattiin Vapriikissa Teatterikaupunki-näyttelyllä, joka esitteli Tampereen teatterihistoriaa. Se oli esillä lähes kaksi vuotta. Näyttely ei onnistunut houkuttelemaan merkittävästi asiakkaita, koska yleisö ei kokenut aihetta kiinnostavaksi. Tästä voidaan päätellä, että teatterihistoria ei kiinnosta suurta yleisöä, vaan se on pienen, asiaan vihkiytyneiden harrastajien/ammattilaisten asia, ja paikallinen teatterihistoria vieläkin pienemmän. Näkemystä tukee myös Helsingissä valtakunnallisella vastuulla toimivan Teatterimuseon vuotuinen kävijämäärä, 24 000. Slogan ”Tampere on Suomen teatteripääkaupunki”, pitää paikkansa: tamperelaiset rakastavat käydä teatterissa, onhan elävä teatteriesitys katsojan kaikille aisteille tarjottu elämys. Museonäyttelyssä teatterin taika helposti katoaa, kun ainutkertainen live-esitys on poistettu. Teatteriyleisön muisti on myös lyhyt: takavuosina itse nähtyjen teatterikappaleiden äärellä on mukava fiilistellä, mainittakoon niistä vaikkapa Vuonna 85 tai Notre Damen kellonsoittaja. Vuosikymmenten takaiset menestysproduktiot, legendaariset ohjaajat tai suuret diivat eivät suurta yleisöä kiinnosta, koska näistä heillä ei ole omakohtaista kokemusta.

Digitaalinen teatterimuseo ei tuo Tampereelle lisää työpaikkoja, matkailijoita tai matkailutuloja, koska se toimii verkossa. Samasta syystä se ei myöskään lisää kaupungin vetovoimaa, eikä generoi kaupungin yrittäjille lisätuloja, koska Tampereelle ei museoon tutustuakseen tarvitse kenenkään lähteä. Tampereen maine teatterikaupunkina ei Tampereen digitaalisen teatterimuseon ansiosta kasva, koska sen asiakaskunta jo asuu Tampereella ja kävijämäärä tulee jäämään vaatimattomaksi. Valtakunnallista kiinnostavuutta ei museolla ole.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Helsingissä toimivan Teatterimuseon tehtävä on valtakunnallisena vastuumuseona huolehtia teatteritaiteen tutkimuksesta, tallentamisesta ja esittämisestä Suomessa. Se kuuluu valtakunnallisen VOS-järjestelmän piiriin. Paikallisen teatterimuseon perustamisen Tampereen kaupungin taloudellisella tuella on museotalouden pelisääntöjen ja valtakunnallisen tallennustoiminnan (TAKO) periaatteiden vastaista ja se herättäisi museotaloudella laajaa negatiivista huomiota. Tampereen digitaalisen teatterimuseon toiminta ei tällä hetkellä täytä lainkaan julkisella tuella toimivan museon toimintakriteereitä. Hankkeessa ei pitäisi edes käyttää nimitystä museo, koska sillä ei ole ammatillista henkilökuntaa, toiminta ei ole taloudellisesti kestävällä pohjalla ja talousarvio on epämääräinen. Hankkeella ei ole strategiaa tai visiota, ei tutkimustoimintaa, monivuotista toimintasuunnitelmaa eikä tallennustyötä ohjaavaa kokoelmapolitiikkaa. Kokoelmalle ei myöskään ole määritelty loppusijoituspaikkaa toiminnan loppuessa. Hankkeen museokäsitys on suppea ja vanhanaikainen. Hanke ei lisää Tampereen vetovoimaa tai mainetta teatterikaupunkina, koska se toimii verkossa ja koska sen asiakasmäärä tulee jäämään pieneksi. Hanke ei myöskään tuo kaupunkiin uusia

työpaikkoja. Museolla ei ole valtakunnallista kiinnostavuutta. Työ vastaa harrastajapohjaista kotiseutumuseotoimintaa.

Jos tämän hakemuksen perusteella digimuseohankkeelle myönnetään Tampereen kaupungin taloudellinen tuki, toimitaan vastoin niitä kriteereitä, jotka muiden rekisteröityjen yhdistysten tulee täyttää hakiessaan kaupungin toiminta-avustusta. Poikkeuksen tekeminen Tampereen digitaalisen teatterimuseon tapauksessa sotisi kuntalaisten tasapuolisen kohtelun periaatetta vastaan. Projektiin anottu summa, 70 000 €, on korkea. Vertailukohdaksi otettakoon Museoviraston museoiden innovatiivisille hankkeille myöntämä tuki, joka maksimissaan voi olla 30 000–40 000 € projektia kohti, useammin kuitenkin 10 000-20 000 €.

Hankkeen piiristä ei löydy myöskään tarvittavaa osaamista mielenkiintoisen ja monipuolisen digitaalisen kokonaisuuden, ts. digimuseon, luomiseen, ylläpitoon ja jatkuvaan kehittämiseen. Digitaalinen maailma on hankkeen ydinjoukolla hyvin vieras. Edellä esitetyn perusteella todettakoon, että Tampereen digitaalisesta teatterimuseosta ei ole tulossa millään kriteerillä mitattuna sellaista digitaalista museota, mitä pormestariohjelman kirjauksella tarkoitettaneen. Nyt toimintaa voidaan luonnehtia ilmaisulla senioreilta senioreille.

Yllä olevan kuvauksen loppupäätelmänä voidaan todeta, että Tampereen digitaalinen teatterimuseo ei ole museo eikä siitä tämän hetkinen toiminta huomioiden sellaista ole tulossa. Tampereen teatterimuseo - yhdistys tekee kuitenkin hyvin arvokasta perinteenkeruu- ja tallennustyötä. Yksi suomalaisen museotyön kantavia periaatteita on yhteistyö muiden saman aihepiirin parissa työskentelevien museoiden kanssa. Tamperelaisen teatteriperinteen tallennus- ja keruutyötä tulisikin jatkaa Helsingissä sijaitsevan Teatterimuseon ammattitaitoisessa ohjauksessa ja sopia heidän kanssaan myös kokoelman loppusijoituspaikasta. Työ asettuisi näin laajempaan ja kansalliseen kontekstiin. Teatterimuseoon Helsinkiin on jo tallennettu runsaasti tamperelaisten teattereiden materiaalia, esimerkiksi Tampereen Työväen Teatterin valokuvat. Nyt tammikuussa 2022 yhdistyksen avaama tamperelaista teatterihistoriaa esittelevä verkkosivusto voisi jatkaa tallennusprojektin digitaalisena materiaalipankkina, mitä se käytännössä jo onkin.

Tampereella 1.3.2022

Kulttuurin palveluryhmä / Historialliset museot

